

A black and white photograph of a man with glasses, wearing a dark suit and a white shirt with a bow tie. He is looking thoughtfully to the right, with his hand resting near his chin. The background is a bookshelf filled with numerous books.

Proa

JAMES JOYCE
Ulisses

Traducció de JOAQUIM MALLAFRÈ

JAMES JOYCE

ULISSES

Traducció de Joaquim Mallafrè

Proa

Proa
A Tot Vent

Títol original: *Ulysse*

La primera edició en català d'aquesta obra es va publicar l'any 1981.

Primera edició en aquest format: març del 2022

© de la traducció: Joaquim Mallafre i Favalda, 1981, 1996

© Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Proa

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

Fotocomposició: Marqués, SL

ISBN: 978-84-7588-947-4

Dipòsit legal: B. 4.081-2022

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor;

la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra,

a través del portal www.conlicencia.com

o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Tots els drets reservats.

I

OLEMNEMENT, el rodanxó Boc Mulligan aparegué al capdamunt de l'escala, portant un bol d'escuma amb un mirall i una navalla plans a sobre. Per darrere, l'oreig del matí aguantava suaument la bata groga, descordada. Alçà el bol salmodiant:

—*Introibo ad altare Dei.*

S'aturà, guaità per la fosca escala de caragol i cridà, baladrer:

—Puja, Kinx! Puja, espantable jesuïta!

Avançà amb cerimònia i pujà a la plataforma circular de tir. Mirà a l'entorn i, seriós, beneí triplement la torre, les terres al voltant i les muntanyes que es deixondien. Després, adonant-se de Stephen Dedalus, se li inclinà amb una reverència, tot fent creus en l'aire, mormolant entre dents i fent anar el cap. Stephen Dedalus, de mal humor i endormiscat, recolzà els braços a l'acabament de l'escala i mirà fredament la cara que el beneïa amb moviment barbotejant, allargassada com de cavall, i el cabell clar i intonsurat, aspre i d'un color de roure descolorit.

Boc Mulligan espia un moment a sota del mirall i de seguida tapà el bol amb picardia.

—Al quarter! —digué autoritàriament.

Afegí en to de predicador.

—Perquè això, oh estimats germans, és l'essència cristina: cos, sang, ànima i ferides. Música lenta, si us plau. Tanqueu els ulls, senyors. Un moment. Aqueixos glòbuls blancs no rutllen. Silenci, tots.

Mirà enlaire de reüll i féu un xiulet d'atenció, lent i perllongat, després d'una pausa, embadalit, mentre les dents blanques i ben arrencades li lluien ací i allà amb puntets d'or. Chrysostomos. Dos xiulets forts i aguts spongueren a través de la calma.

—Gràcies, company —cridà animadament—. Anirà bé. Vols apagar el llum?

Saltà de la plataforma i mirà greument el seu observador, tot recollint-se entre les cames els plecs lliures de la bata. La cara carnosa i ombrejada i l'oval agut de les barres recordaven un prelat medieval, protector de les arts. Els llavis se li obriren en un somriure agradable i silencios.

—Quina broma! —digué alegrement—, el teu nom absurd de grec antic!

L'assenyalà amb el dit, en amigable burla i se n'anà al parapet, rient tot sol. Stephen Dedalus pujà un escaló darrere d'ell i s'assegué al marge del pedrís, mirant en silenci com reclinava el mirall sobre el parapet, sucava la brotxa al bol i s'ensabonava galtes i coll.

La veu alegre de Boc Mulligan continuà:

—El meu nom també és absurd: Malachi Mulligan, dos dàctils. Però també té un timbre hel·lènic, oi? Bellugadís i assolellat com un boc de debò. Hem d'anar a Atenes. Vindràs, si puc aconseguir que la tia esquitxi trenta bitllets?

Deixà la brotxa al costat i, rient satisfet, digué cridant:

—Vols dir que vindrà? El jesuïta dejú!

En acabat, començà d'afaitar-se amb cura.

—Digue'm, Mulligan —Stephen se li adreçà en veu baixa.

—Sí, estimat?

—Quant de temps s'ha d'estar en aquesta torre el Haines?

Boc Mulligan ensenyà la galta afaitada per damunt de l'espatlla dreta.

—Redéu, oi que és espantós? —digué amb franquesa—. Un sa-xó pesat. Es pensa que no ets prou senyor. Redéu, aquests fotuts anglesos! Rebutant de tips i de diners. Tot perquè ve d'Oxford. Saps, Dedalus, tu sí que tens l'autèntic estil d'Oxford. No t'acaba de pair. Oh, jo sí que t'he encertat el nom: Kinx el trempaplomes.

S'afaità el mentó acuradament.

—Tota la nit ha desvariejat parlant d'una pantera negra —digué Stephen—. On té la funda del fusell?

—Un llunàtic desgraciat! —digué Mulligan—. Estaves amb ànsia?

—Ja ho crec —Stephen digué amb energia i por creixent—. Aquí a les fosques amb un home que no conec, desvariejant i remugant que vol disparar contra una pantera negra. Tu has salvat homes d'ofegar-se. Però jo no sóc un heroi. Si es queda, jo marxo.

Boc Mulligan arronsà les celles mirant l'escuma de la navalla. Saltà de la perxa i s'escorcollà les butxaques.

—Cagada! —digué entre dents.

Anà a la plataforma i, posant la mà a la butxaca de Stephen, digué:

—Deixeu-nos en préstec el vostre escuranassos per eixugar la navalla.

Stephen deixà que li estirés el mocador brut i arrugat i que l'aiguantés per la punta, ensenyant-lo. Boc Mulligan netejà la fulla hàbilment. Després, contemplant el mocador, digué:

—L'escuranassos del bard! Un nou color artístic per als nostres poetes irlandesos: verd moc. Gairebé se'n sent el regust.

Pujà altra vegada al pedrís i es quedà mirant la badia de Dublín, mentre el cabell ros, de roure pàl·lid, se li movia lleugerament.

—Redéu! —digué en veu baixa—. No és el mar, com diu l'Algy, una gran mare dolça? El mar verd moc. El mar arronsatesticles. *Epi oínopa pón-ton*. Ah, Dedalus, els grecs! T'haig d'instruir. Els has de llegir en versió original. *Thálatta! Thálatta!* És la nostra mare, gran i dolça. Vine a veure-la.

Stephen s'aixecà i s'acostà al parapet des d'on guaità i contemplà l'aigua i el paquebot que sortia de la boca del port de Kingstown.

—La nostra poderosa mare! —digué Boc Mulligan.

En sec es girà d'esquena al mar per posar els ulls, grisos i escrutadors, en la cara de Stephen.

—La tia creu que vas matar ta mare —digué—. Per això no vol que em faci amb tu.

—Algú la va matar —replicà Stephen tètricament.

—Podies haver-te agenollat, punyeta, Kinx, quan ta mare t'ho demanava agonitzant —digué Boc Mulligan—. Sóc tan hiperbori com tu. Però quan penso en la teva mare demanant-te amb el seu últim sospir que t'agenollessis i preguessis per ella... I t'hi vas negar. Hi ha alguna cosa sinistra en tu...

Callà i tornà a ensabonar-se la cara lleugerament. Un somriure tolerant li corbava els llavis.

—Però un comediant deliciós! —mormolà per a si mateix—. Kinx, el comediant més deliciós de tots!

S'afaitava amb traça, en silenci, seriós.

Stephen, amb el colze damunt el granit escantellat i el front al palmell, contemplava la vora gastada de la màniga negra i lluent de la seva jaqueta. Un sofriment, que no era encara sofriment d'amor, li rosegava el cor. Silenciosament, en un somni, ella se li havia acostat, després de la mort, amb el cos corroït dins la seva mortalla fosca i folgada, exhalant una olor de cera i xicranda, amb l'alè que ell sentia damunt, mut i acusador, una olor estantissa de cendres humides. Per la vora esfilagarsada del puny, veié el mar que la veu exuberant del seu costat havia saludat com a gran mare dolça. El cercle de la badia amb l'horitzó tancava una massa líquida d'un verd esmorteït. Un bol de porcellana blanca havia estat al costat del llit de l'agonitzant, ple de la llefiscosa bilis verda que ella s'havia arrencat, del fetge descompost, a grinyols espasmòdics de vòmit.

Boc Mulligan eixugà la navalla altra vegada.

—Ah, pobre gos amb el cos ple de ronyes! —digué amablement—. T'haig de donar una camisa i uns quants escuranassos. Com et van les calces de segona mà?

—Bastant bé —respongué Stephen.

Boc Mulligan atacà el solc de sota el llavi.

—Quina broma! —digué alegrement—. Se n'hauria de dir de segona cama. Déu sap quin sifilític borratxo les portava. En tinc un parell de grises molt bones, amb una ratlla fina. La patxoca que hi faràs. No me'n ric, Kinx. Fots ben bé cara de senyor quan t'arregles.

—Gràcies —digué Stephen—. No els podré portar si són grisos.

—No els podrà portar —Boc Mulligan digué a la seva pròpia imatge, al mirall—. L'etiqueta és l'etiqueta. Mata sa mare però no pot portar pantalons grisos.

Tancà hàbilment la navalla i amb copets de dits palpejà la pell fina.

Stephen desvià la mirada del mar per posar-la en la galta plena, en els ulls mòbils d'un blau fumós.

—Aquell xicot que era al Ship amb mi ahir a la nit —digué Boc Mulligan— diu que tens p.g.b. És allà dalt a Vilaguillada amb el Conolly Norman. Paràlisi general dels bojós!

Féu donar mitja volta en l'aire al mirall, per reflectir les imatges enfora, a la llum del sol ja resplendent sobre el mar. Els llavis afaitats i corbats reien, i els extrems de les dents, de blanca lluïssor. Tot el tors, fort i ben format, se li sacsejà amb la riallada.

—Mira't —digué—, bard espantós!

Stephen s'acostà per mirar-se al mirall que li presentaven, partit per una esquerdada desviada. Una imatge amb els cabells de punta. Així és com ell i els altres em veuen. Qui em va triar aquesta cara? Aquest cos de gos ple de ronyes i puces que també m'ho pregunta.

—El vaig arreplegar a la cambra de la raspa —digué Boc Mulligan—. Ja li està bé. La tia sempre agafa criades lletges per por del Malachi. No permeteu que caigui en la temptació. I es diu Úrsula.

Tornant a riure, enretirà el mirall dels ulls fixos de Stephen.

—La ràbia de Caliban de no veure's la cara al mirall —digué—. Si Wilde fos viu per veure't!

Stephen s'enretirà i, assenyalant el mirall, digué amb amarguesa:

—És un símbol de l'art irlandès. El mirall esquerdat d'una serventa.

En sec, Boc Mulligan s'agafà del braç de Stephen i es posà a passejar amb ell seguint la línia circular de la torre, amb la navalla i el mirall dringant-li a la butxaca on els havia posats.

—No s'hi val a burxar-te d'aquesta manera, Kinx, oi que no? —digué amablement—. Déu sap que tens més empena que qualsevol d'ells.

Una parada. Tem la llanceta del meu art com jo la del seu. El tremp fred de la ploma.

—Mirall esquerdat d'una serventa! Digues això al bou de baix i dóna-li un toc per treure-li una guinea. Està folrat de diners i creu que tu no ets prou senyor. El vell va fer un bon raconet venent jalapa al zulús o amb qualsevol altra martingala. Redéu, Kinx, si tu i jo poguéssim treballar junts fariem alguna cosa per l'illa. Hel-lenitzar-la.

El braç de Cranly. El seu braç.

—I pensar que has de demanar caritat a aquests porcs. Jo sóc l'únic que et coneix. Per què no em tens més confiança? Què tens al pap en contra meu? És pel Haines? Si ens ve amb massa soroll, portaré el Seymour i li farem una repassada pitjor que la que van fer al Clive Kemthorpe.

Crits joves de veus benestants a les habitacions de Clive Kemthorpe. Rostres pàl·lids: s'aguanten les costelles de tant de riure, l'un abraçat a l'altre. Oh, em moriré! Digueu-ho a sa mare amb delicadesa, Aubrey! Em moro! Amb les llenques estripades de la camisa assotant l'aire, salta i ranqueja a l'entorn de la taula, amb els pantalons als talons, perseguit per l'Ades del Magdalen amb les tisores de sastre. Una cara de vedell espantat, daurada de confitura. No vull que em tragueu els pantalons! Ja n'hi ha prou de torejar-me.

Els crits que surten de la finestra oberta esveren el capvespre del pati. Un jardiner sord, amb davantal, amb una cara disfressada de Matthew Arnold, empeny la màquina de dallar pel fosc parterre, absorbt en la dansa de les puntes d'herba.

Nosaltres sols... nou paganisme... *ómfalos*.

—Que es quedi —digué Stephen—. No porta problemes més que de nit.

—Així, què et passa? —preguntà Boc Mulligan amb impaciència—. Escup-ho. Jo bé et sóc franc. Què n'has de dir, de mi, ara?

S'aturaren mirant el cap esmussat de Bray Head que jeia sobre l'aigua com el morro d'una balena adormida. Stephen deslliurà el braç suaument.

—Vols que t'ho digui? —li preguntà.

—Sí, què és? —respongué Boc Mulligan—. No recordo res.

Tot parlant observava la cara de Stephen. Un aire lleuger li passà, pel front, ventant-li suaument el cabell ros i despeninat i desvetllant-li en els ulls punts argentats d'ansietat.

Stephen, deprimit per la seva pròpia veu, digué:

—Recordes el primer dia que vaig venir a casa teva després de la mort de la mare?

Boc Mulligan arronsà el front de seguida i digué:

—Què? On? No recordo res. Només em ballen pel cap idees i sensacions. Per què? Què dimoni va passar?

—Tu feies te —digué Stephen— i vas travessar el passadís per anar a buscar més aigua calenta. Ta mare i una visita sortien de la sala d'estar. Et va preguntar qui hi havia a la teva habitació.

—Sí? —Boc Mulligan digué—. Què vaig dir? No me'n recordo.

—Vas dir —respongué Stephen—: *Només hi ha el Dedalus, que se li ha mort la mare com una bèstia.*

Una vermellor que el féu semblar més jove i agradable pujà a les galtes de Boc Mulligan.

—Això vaig dir? —preguntà—. Bé, què hi ha de mal?

Nerviosament s'espolsà la torbació.

—I què és la mort, la de la teva mare o la teva o la meva i tot? Tu només has vist morir ta mare. Jo els veig petar cada dia al Mater i al Richmond i com en fan xixines a la sala de disseccions. És una cosa animal i no res més. No té gens d'importància, vet-ho aquí. Tu no vas voler agenollar-te a resar per la teva mare en el seu llit d'agonia quan t'ho va demanar. Per què? Perquè tens la fotuda tossuderia d'un jesuïta, però injectada al revés. Per mi, tot plegat és un joc molt bèstia. Els seus lòbuls cerebrals no funcionen. Ella crida el metge, sir Peter Teazle, i estira els botons grocs de l'edredó. Distreu-la fins que tot hagi passat. Tu et vas oposar al seu darrer desig d'agonitzant i, en canvi, ets repelós amb mi perquè no faig els escarafalls d'una ploranera llogada a Lalouette. Quina cosa més absurda! Potser sí que ho vaig dir. No pretenia ofendre la memòria de la teva mare.

Tot parlant havia aconseguit seguretat en si mateix. Stephen, escudant les ferides obertes que aquelles paraules havien deixat al cor, digué molt fredament:

—No penso en l'ofensa a la meva mare.

—En què, doncs? —preguntà Boc Mulligan.

—En l'ofensa que em vas fer a mi —respongué Stephen.

Boc Mulligan féu mitja volta.

—Oh, una persona impossible! —exclamà.

Es posà a caminar de pressa, fent tombs per la plataforma, seguint el parapet. Stephen restà dret al seu lloc amb la vista perduda mar enllà, fins al promotori. Ara el mar i el cap de costa s'enfos-

quien. Sentí cremor a les galtes i un batec a les temples que li enterbolia els ulls.

S'escoltà un crit en veu alta des de l'interior de la torre.

—Ets aquí dalt, Mulligan?

—Ja vinc —respongué Boc Mulligan.

Es girà cap a Stephen i digué:

—Mira el mar. Què li importen les ofenses? Desempallega't de Loiola, Kinx, i baixa. El saxonàs vol la llenca de pernil matutina.

El cap s'aturà un moment a dalt de l'escala, a nivell de terrat.

—No hi barrinis tant —afegí—. Jo sóc il·lògic. No t'hi encaparris més.

El cap desaparegué, però el botzineig de la veu davallant ressonava per l'ull de l'escala:

—*No t'encaparris rumiant*

l'amarg misteri de l'amor

que Fergus du el carro de bronze.

Ombres boscanes suraven en silenci per la pau del matí des de dalt de l'escala fins al mar, en el qual tenia la vista perduda. A la riba, i més enllà, el mirall de l'aigua blanquejava, esperonat per peus lleugers calçats de llum. Pitrera blanca del mar ombrívol. Ritmes entrellaçats de dos en dos. Una mà polsant les cordes de l'arpa, fonent els seus acords aparellats. Cants d'esposalles blanques d'escuma fent pampallugues enmig de la fosca marea.

Un núvol començà a cobrir el sol lentament, completament, enfosquint la badia amb un verd més fosc. S'estenia sota d'ell, bol d'aigües amargues. La cançó de Fergus. Jo la cantava sol a casa, sostenint llargament els acords baixos. Ella tenia la porta oberta; volia sentir la meva tonada. En silenci, vaig apropar-me-li al costat del llit amb temor i pietat. Ella plorava en el seu llit miserable. Per aquestes paraules, Stephen: l'amarg misteri de l'amor.

On para ara?

Els secrets d'ella: vells ventalls de plomes, serrells i borles del carnet de ball, empolvorat de mesc, peça de quincalla amb grans d'ambre, tancada al calaix. Una gàbia d'ocells penjada a la finestra assolellada de casa seva quan era una nena. Havia sentit cantar el vell Royce a la pantomima de Turko el Terrible i reia amb els altres quan ell cantava:

*Sóc el xicot
que sempre pot
fer-se invisible.*

Alegria fantasmagòrica, desada al passat; perfumada de mesc.

No t'encaparris rumiant

Desada al record de la natura amb les seves joguines. Els records li assetjaven el cervell capficat. El got d'aigua de l'aixeta de la cuina quan ella havia rebut el sagrament. Una poma al caliu amb el cor tret, plena de sucre moreno, coent-se per a ella un fosc capvespre de tardor. Les seves ungles polides, envermellides per la sang dels polls rebentats de les camises dels nens.

En un somni, silenciosament, se li havia acostat amb el cos corroït dins la seva mortalla folgada, exhalant una olor de cera i xicranda, amb l'alè damunt d'ell i les mudes paraules secretes, una olor estantissa de cendres humides.

Els ulls envidriats, mirant de fit a fit des de la mort, per a sotragar-me i doblegar-me l'ànima. Només a mi. El ciri espectral per a donar llum a la seva agonia. Llum espectral sobre la seva cara torturada. La forta ranera rasposa grinyolant d'horror, mentre tothom resava agenollat. Els seus ulls sobre mi per a fer-me caure. *Liliata rutilantium te confessorum turma circumdet: iubilantium te virginum chorus excipiat.*

Vampir! Mastegacadàvers!

No, mare! Deixa'm estar i deixa'm viure.

—Ei, Kinx!

La veu de Boc Mulligan ressonà de dintre de la torre estant. S'acostà més, escales amunt, tornant a cridar. Stephen, tremolant encara pel crit de la seva ànima, sentí la càlida cursa de la llum del sol i paraules amicals darrere seu.

—Dedalus, sigues bon moix i baixa. L'esmorzar és a punt. El Haines s'excusa d'haver-nos despertat ahir a la nit. Ja està aclarit.

—Ja vinc —digué Stephen girant-se.

—Apa, doncs, per l'amor de Jesús —digué Boc Mulligan—, per amor de mi i per amor de tots nosaltres.

El cap desaparegué i tornà a aparèixer.

—Li he dit el teu símbol de l'art irlandès. Diu que està molt enginyós. Dóna-li un toc per veure si li treus un bitllet, eh? Una guinea, vull dir.

—Em paguen aquest matí —digué Stephen.

—En aquella casa de barrets d'escola teva? —digué Boc Mulligan—. Quant? Quatre bitllets? Deixa'ns-en un.

—Si el necessites... —digué Stephen.

—Quatre sobirans resplendents —cridà Boc Mulligan amb alegria—. Agafarem una gloriosa borratxera que espaterrarà els druides druidics. Quatre sobirans omnipotents.

Llançà les mans enlaire i baixà repicant les escales de pedra, cantant fora de to, amb accent cockney.

—*Bé que ens sabrem divertir
amb cervesa, whisky i vi!*

*Per la Coronació,
per la Coronació!*

*Bé que ens sabrem divertir
per la Coronació!*

Càlida llum de sol esplaiant-se per sobre el mar. El bol d'afaitar de níquel brillava, oblidat, al pedrís. Per què l'haig de portar a baix? O deixar-lo aquí tot el dia com una amistat oblidada?

S'hi acostà, l'agafà un moment, sentint-ne la fredor a les mans, olorant la bava gelatinosa d'escuma on s'enfonsava la brotxa. D'aquesta manera portava l'encenser aleshores, a Conglowes. Sóc un altre, ara i, així i tot, el mateix. Un criat. El servidor d'un servent.

Sota la volta de la sala d'estar de la torre, una figura embatada es movia vivament d'un costat a l'altre de l'escalfapanxes, ara amagant, ara deixant veure la groga claror de les brases. Des de les altes barbicanes queien dues busques de llum suau pel terra enrajolat i on es trobaven els raigs, un núvol de fum de carbó i de greix fregit flotava giravoltant.

—Ens ofegarem —digué Boc Mulligan—. Haines, obre aquella porta, si no et fa res.

Stephen deixà el bol d'afaitar damunt l'armariet. Una ombra alta s'aixecà de l'hamaca on havia estat asseguda, se n'anà al llindar i obrí d'una estrebada les portes interiors.

—Tens la clau? —una veu preguntà.

—La té el Dedalus —digué Boc Mulligan—. M'ofego, com hi ha Déu!

Féu un crit sense apartar la mirada del foc.

—Kinx!

—És al pany —digué Stephen avançant.

La clau donà dues voltes amb un carrisqueig raspós i, quan la feixuga porta s'entreobrí, entrà la benvinguda llum i l'aire transparent. Haines restà dret al marxapeu, mirant enfora. Stephen acostà la maleta, posada de cap per amunt, cap a la taula i s'assegué esperant. Boc Mulligan abocà el fregit al plat del costat. Seguidament portà el

plat i una tetera grossa a la taula, els hi deixà pesadament i sospirà alleugerit.

—Em fonc —digué—, que va dir l'espelma quan... Però muts! Ni una paraula més d'aquest assumpte! Kinx, desperta't! Pa, mantega, mel. Haines, entra! El ranxo està a punt. Oh Déu Pare omnipotent, amb ta divina paraula, beneeix aquesta taula i a tots nosaltres. On és el sucre? Ai, carall, ara no hi ha llet.

Stephen abastà una barra de pa de l'armariet junt amb el pot de mel i la manteguera. Boc Mulligan s'assequé amb un cop de geni.

—Quina casa de putes —digué—. Això que li vaig dir que vingués en tocar les vuit.

—Ens el podem beure sol —digué Stephen, que tenia set—. Hi ha una llimona a l'armari.

—Ja te'n pots anar a fer punyetes tu i els teus detallets de París! Vull llet de Sandycove.

Haines tornà a dintre i digué en veu baixa:

—Aquella dona ja puja la llet.

—Que Déu et beneixi! —crià Boc Mulligan, saltant de la cadira—. Seu. Aboca el te aquí. El sucre és a la paperina. Vinga, ja n'hi ha prou de potinejar aquests ous fotuts.

Amb el ganivet féu tres parts de fregit a la plàtera i n'engegà una a cada plat dient:

—*In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Haines s'assequé per abocar el te.

—Us poso dos terrossos a cada u —digué—. Ja et dic jo que fas un te ben fort, Mulligan, no et sembla?

Boc Mulligan, tallant grosses llesques de la barra, digué amb veu de vella falaguera:

—Quan vull fer te faig te, com deia la vella Grogan. I quan vull fer aigua, faig aigües... menors.

—Caram si és te! —exclamà Haines.

Boc Mulligan continuava llescant i fent magarrufes.

—*Jo també senyora Cahill*, que ella li diu. *Fum de món, mestressa* —diu la Cahill—. *Déu vulgui que no ho feu tot al mateix pot.*

Allargà als altres dos una llesca per cap clavada a la punta del ganivet.

—Folklore per al teu llibre, Haines —digué molt seriós—. Cinc ratlles de text i deu pàgines de notes tractant de folklore i dels déus piscícoles de Dundrum. Imprès per les germanes fatídiques l'any de la ventada.

Es girà cap a Stephen i li preguntà en to d'indecisió, aixecant les celles:

—Recordes, germà, si és als Mabinogion o als Upanishad que es parla del pot d'aigua i te de la comare Grogan?

—Ho dubto —digué Stephen amb reserva.

—Ah, sí? —digué Boc Mulligan en el mateix to—. En què et bases, si vols fer el favor de dir-m'ho?

—M'imagino —digué Stephen tot menjant— que no és als Mabinogion ni fora. Jo diria que la comare Grogan és parenta de la Mary Ann.

Un somriure satisfet omplí la cara de Boc Mulligan.

—Deliciós! —digué amb afectada veu dolça, ensenyant les dents blanques i parpellejant amb els ulls alegrement—. Creus que ho era? Quin goig!

Després, amb expressió sobtadament adusta, rondinà amb veu ronca i aspra mentre tornava a llescar pa amb energia:

—*La vella Mary Ann*

se'n fot del que diran.

S'aixeca les faldilles...

Amb la boca atapeïda de fregit, mastegava i feia el borinot.

Una silueta enfosquí el llindar, en entrar.

—La llet, senyor!

—Passi, senyora —digué Mulligan—. Kinx, porta el gerro.

Una dona vella s'acostà i es posà al costat de Stephen.

—Quin matí més preciós, oi, senyor? Lloat sia Déu.

—Qui? —digué Mulligan, mirant-la de reüll—. Ah, sí sí, és clar!

Stephen es girà per abastar el gerro de la llet de l'armari.

—Els illencs —Mulligan digué a Haines en to indiferent— parlen sovint del col·leccionista de prepucis.

—Quanta en vol? —preguntà la vella.

—Una quarta —digué Stephen.

La mirava mentre abocava a la mesura i d'allí al gerro una llet blanca i cremosa, no precisament la d'ella. Vells mugrons ressecs. Abocà una altra mesura i la torna. Vella i misteriosa havia vingut d'un món matinal, potser una missatgera. Cantava les excel·lències de la llet mentre l'abocava. Ajupida al costat d'una vaca pacient, a punta de dia enmig del camp frescal, una bruixa asseguda en una mena de bolet, amb els dits rugosos amunt i avall dels mugrons que rajolinegen. Bramulava al seu entorn, coneixent-la, el bestiar setinat per la rosada. Pastures de seda i pobra vella nostra, com anomenaven el país en temps antics. Un fòssil ambulat, forma inferior d'un

immortal servint el seu conquistador i el seu complaent traïdor, concubina de tots dos, una missatgera del matí misteriós. Per a servir o per a fer retrets, no ho hauria sabut dir, però no es dignava a acollir-se a la seva benevolència.

—Ja ho crec que ho és, senyora —digué Boc Mulligan abocant llet a les tasses.

—Tasti-la, senyor —digué ella.

Ell begué a la seva invitació.

—Si poguéssim viure amb bon menjar com aquest —li digué ell en veu alta—, no tindríem el país com el tenim, ple de dents corcades i de panxes podrides. Vivint en un aiguamoll, menjant plats econòmics i amb els carrers plens de pols, fems de cavall i gargalls de tísic.

—És estudiant de medicina, senyor? —preguntà la vella.

—Sí, senyora —respongué Boc Mulligan.

—Ara veieu! —va dir ella.

Stephen escoltava amb un silenci burleta. Ella decanta el cap vell en direcció a la veu que li parla en veu alta, el seu curandero, el seu bruixot; de mi, ni se n'adona. La veu que la confessarà i ungirà per a la tomba tot el que resta d'ella llevat dels seus lloms impurs de dona, de carn d'home, no creada a semblança de Déu, el botí de la serp. I davant l'altra veu, potent, que ara la fa estar callada amb els ulls inquietos, meravellats.

—Enteneu el que diu? —li preguntà Stephen.

—Que parla francès, senyor? —la vella digué a Haines.

Haines li adreçà amb confiança un discurs més llarg.

—Irlandès —digué Boc Mulligan—. Hi ha res de gaèlic en vós?

—Ja m'ho pensava que era irlandès —digué—, pel so. Sou de l'oest, senyor?

—Sóc anglès —respongué Haines.

—És anglès —digué Boc Mulligan—, però creu que hauríem de parlar irlandès a Irlanda.

—Ja té raó, ja, que l'hauríem de parlar —digué la vella—. Me'n dono vergonya de no parlar-lo, jo. Els qui hi entenen diuen que és un gran llenguatge.

—Què diu, gran? —digué Boc Mulligan—. Una absoluta meravella. Omple'ns la tassa amb una mica més de te, Kinx. Vol prendre'n una tassa, senyora?

—No senyor, moltes gràcies —digué la vella passant el braç per l'ansa de la lletera i a punt d'anar-se'n.

Haines li digué:

—Porta la factura? Li hauríem de pagar, Mulligan, no et sembla?
Stephen omplí les tres tasses.

—La factura, senyor? —digué aturant-se—. Miri, són set matins d'una pinta, a dos penics, que fan set a dos penics. Passen dos penics d'un xíling, i aquests tres matins una quarta a quatre penics, fan tres quartes que són un xíling. Un xíling i un altre amb dos fan dos xílings amb dos, senyor.

Boc Mulligan sospirà i, després d'omplir-se la boca amb un crostó ple de mantega per tots dos costats, estirà les cames i començà a escorcollar-se les butxaques dels pantalons.

—Paga i fes bona cara —li digué Haines somrient.

Stephen omplí una tercera tassa de llet espessa i cremosa acolorida feblement amb una cullerada de te. Boc Mulligan es tragué un florí, el féu girar pels dits i cridà:

—Un miracle!

El féu rodolar per damunt la taula fins a la vella, mentre li deia:

—*Només tinc això que veus,
i no et puc donar res més.*

Stephen li posà la moneda a la mà desmenjada.

—Li devem dos penics —digué.

—No corre pressa, senyor —digué agafant la moneda—, no corre pressa. Bon dia, senyors.

Féu una inclinació i se n'anà seguida pel tendre cant del Boc Mulligan:

—*Cor del meu cor, més n'hi hagués,
més posaria als teus peus.*

Es girà cap a Stephen i digué:

—De debò, Dedalus, estic pelat. Corre cap a aquell bordell d'escola on treballes i porta'ns uns quants diners. Avui els bards han de beure i fer gresca. Irlanda espera avui que tothom farà el seu deure.

—Això em recorda —digué Haines aixecant-se— que haig de visitar la vostra biblioteca nacional, avui.

—Primer a nedar —digué Boc Mulligan.

Es girà vers Stephen i li preguntà afablement:

—És avui el dia del teu bany mensual, Kinx?

Després s'adreçà a Haines.

—El bard brut té per principi de rentar-se una vegada al mes.

—Tot Irlanda és rentada pel corrent del golf —digué Stephen mentre deixava gotejar mel damunt una llesca de pa.

Haines, des del racó on es feia amb llestesa el nus del fulard per damunt del coll obert de la camisa de tennis, parlava:

—Intento de fer un recull dels teus acudits, si ho permets.

Em parla. Es renten, s'esbandeixen, es freguen. *Agenbite of in-wit*: corcó interior. Consciència. Però hi ha una taca.

—Aquell del mirall esquerdat d'una serventa com a símbol de l'art irlandès és la conya de bo.

Boc Mulligan donà un cop al peu de Stephen per sota la taula i digué amb entusiasme:

—Espera't a sentir-lo parlar de Hamlet, Haines.

—Bé, ho dic seriosament —digué Haines parlant encara amb Stephen—. Precisament estava pensant en això, quan aquella pobra vella ha entrat aquí.

—Hi faria diners, jo? —preguntà Stephen.

Haines es posà a riure i mentre agafava el barret tou gris del subjectador de l'hamaca, digué:

—No ho sé, francament.

Se n'anà a poc a poc cap a la porta. Boc Mulligan es tombà cap a Stephen i li digué de mala manera:

—Ja has ficat la pota, ara. Per què li has hagut de dir, això?

—I què? —li digué Stephen—. El problema és fer calés. De qui? De la lletera o d'ell. És qüestió de cara o creu, diria.

—Jo l'inflo perquè sigueu amics —digué Boc Mulligan— i llavors em véns amb les teves polloses mirades de cua d'ull i amb sarcasmes tètrics de jesuïta.

—Pel que n'haig de treure tant d'ell com d'ella... —digué Stephen.

Boc Mulligan sospirà tràgicament i posà la mà al braç de Stephen.

—I de mi, Stephen —digué.

En un to de sobte indiferent, afegí:

—Per dir la bona veritat, em penso que tens raó. Maleïts si són bons per a res més. Per què no els fas la gara-gara com jo? Que se'n vagin a l'infern tots. Deixem aquest merder.

S'aixecà i digué resignadament, discordant-se i traient-se la bata amb solemnitat.

—Mulligan és desposseït de les seves vestidures.

Buidà les butxaques damunt la taula.

—Aquí tens el teu eixugamocs —digué.

Parlava esbruncant el coll dur i la rebel corbata, mentre se'ls posava, i la cadena del rellotge, que penjava de qualsevol manera. Enfonsà les mans al bagul i el remenà de dalt a baix mentre demanava un mocador net. Redéu, només cal vestir l'actor. Vull guants de

color de puça i botes verdes. Contradicció. Em contradic a mi mateix? Molt bé, doncs, em contradic. Malachi Mercurial. Un projectil negre, tou, volà de les seves mans eloqüents.

—I aquí tens el teu barret del Barri Llatí.

Stephen l'agafà i se'l posà. Haines els cridà des de la porta.

—Ei, companys, veniu?

—Ja estic a punt —respongué Boc Mulligan anant cap a la porta—. Vine Kinx. Suposo que t'has menjat el que t'hem deixat.

Sortí resignat, amb aires i paraules greus, dient gairebé amb cara de llàstima:

—I en sortir va trobar-se amb Butterly.

Stephen agafà el bastó de freixe del seu lloc i els seguí a fora, i mentre baixaven les escales, estirà la pesada porta de ferro i la tançà amb pany i clau. Es posà l'enorme clau a la butxaca interior.

Al peu de l'escala li preguntà Boc Mulligan:

—Has agafat la clau?

—Ja la tinc —digué Stephen, passant davant.

Continuà caminant. Darrere d'ell sentia com Boc Mulligan fuetjava els caps de brot de les falgueres i l'herbam amb la seva gruixuda tovallola de bany.

—Avall, senyor! Com goseu, senyor!

Haines preguntà:

—Pagueu lloguer per aquesta torre?

—Dotze bitllets —digué Boc Mulligan.

—Al secretari del Ministeri de la Guerra —afegí Stephen per damunt de l'espatlla.

S'aturaren mentre Haines inspeccionava la torre i digué a la fi:

—Poc acollidora a l'hivern, diria jo. L'anomeneu Martello?

—Billy Pitt les va fer construir —digué Boc Mulligan— quan els francesos resseguien el mar. Però la nostra és l'*ómfalos*.

—Quina idea en tens, de Hamlet? —Haines preguntà a Stephen.

—No, no —cridà Boc Mulligan, neguitós—. No estic a l'altura de Tomàs d'Aquino i els cinquanta-cinc arguments que va inventar per apuntalar la seva teoria. Primer, espereu-vos que porti unes quantes cerveses a dins.

Es girà cap a Stephen, dient mentre s'estirava polidament les puntes de l'armilla de color de prímula:

—No t'ho podries manegar amb menys de tres dobles, oi Kinx?

—Ha esperat tant —digué Stephen amb indiferència— que no li ve d'una mica més.

—Em piques la curiositat —digué Haines afablement—. És alguna paradoxa?

—Bah! —digué Boc Mulligan—. Ja som massa grans per a fer cas de Wilde i de les seves paradoxes. És ben senzill. Per àlgebra demostra que el nét de Hamlet és l'avi de Shakespeare i que ell mateix és l'ombra del seu propi pare.

—Què? —digué Haines, assenyalant Stephen—. Ell mateix?

Boc Mulligan es penjà la tovallola al coll com una estola i esclatant a riure digué a l'orella de Stephen:

—Oh, ombra de Kinx el vell! Jàfet a la recerca d'un pare.

—Sempre estem cansats al matí —digué Stephen a Haines—. I és més aviat llarg de contar.

Boc Mulligan caminà endavant altra vegada, aixecant les mans.

—Només la copa sagrada pot desfermar la llengua de Dedalus —digué.

—Vull dir —Haines explicava a Stephen mentre caminaven— que aquesta torre i aquests penya-segats d'aquí em recorden una mica Èlsinor: «*El cim esgarrifós d'aquestes roques, tallades sobre el mar que és a llurs plantes*».

En sec Boc Mulligan es girà un moment cap a Stephen però no digué res. En l'instant de silenci lluminós, Stephen veié la seva pròpia imatge de dol potrós enmig de llur alegre indumentària.

—És un conte magnífic —digué Haines fent-los aturar altre cop.

Ulls, pàl·lids com la mar refrescada pel vent, més pàl·lids, segurs i prudents. El rei del mar, mirava cap al sud, més enllà de la badia, buida, llevat del plomissall de fum del paquebot desdibuixat sobre la ratlla de l'horitzó i la vela que virava a l'altura dels Muglins.

—Vaig llegir una interpretació teològica d'això en algun lloc —va dir absort—. La idea del Pare i del Fill. El fill maldant per identificar-se amb el Pare.

Boc Mulligan posà de seguida una cara esbatanada pel somriure. Els mirà amb la boca oberta d'alegria, ben formada. Dels seus ulls havia retirat sobtadament tot sentit maliciós i parpellejava amb folla jovialitat. Féu anar el cap d'un costat a l'altre com un ninot, amb les ales del panamà trontollant, i començà una cantarella en veu baixa i feliç de beneitó:

—*El cas més insòlit que mai hi hagué al món.*

La mare és jueva, el pare, un colom.

Josep ebenista, amb tu no m'hi avinc.

Calvari i deixebles és tot el que tinc.

Aixecà un índex admonitori:

—*Si hi ha algú que pensi que no sóc diví
no beurà de gorra quan jo faré el vi.*

*Haurà de beure aigua. Que surti ben neta
quan el vi transformi de nou en aigüeta.*

Donà una breu estrebada al bastó de freixe de Stephen i, corrent fins a un marge del penya-segat, bellugà els braços amunt i avall com alerons o ales a punt d'emprendre el vol i continuà cantant:

—*Adéu! Escriviu això que he explicat.*

Que la colla sàpiga que he ressuscitat.

*Força al moll dels ossos i aquest ventijol
de l'Hort d'Oliveres em fa emprendre el vol.*

Baixà saltironant en direcció a l'avenc de quaranta peus bellugant les mans com unes ales, fent bots amb agilitat, casc mercurial tremolant en l'aire fresc, que els feia arribar els seus dolços i breus refilets.

Haines, que havia rigut discretament, continuà caminant al costat de Stephen i digué:

—No hauríem de riure, suposo. És ben blasfem. No és que jo sigui creient. Encara que, d'alguna manera, la gresca que hi fa en treure la malícia, oi? Com es diu? Josep Ebenista?

—La cançó del Jesús Jovial —respongué Stephen.

—Ah! —digué Haines—. Ja l'havies sentida?

—Tres vegades cada dia, després de cada hora de menjar —digué Stephen, eixut.

—Tu no ets creient, veritat? —preguntà Haines—. Vull dir un creient en l'estricta sentit de la paraula. Creació del no-res i miracles i un Déu personal.

—Jo diria que la paraula només té un sentit —digué Stephen.

Haines s'aturà per treure una petaca de plata polida on lluí una pedra verda. L'obrí d'un cop de polze al ressort i la hi oferí.

—Gràcies —digué Stephen prenent un cigarret.

Haines n'agafà un altre i tancà la petaca amb un espetec. La tornà a la butxaca del costat i es tragué del butxacó de l'armilla un encenedor de níquel, també l'obrí d'un cop al ressort i, després d'encendre's el cigarret, allargà la flama de la metxa a Stephen fent conca amb les mans.

—Sí, és clar —digué mentre reprenia la marxa—. O creus o no creus, eh? Jo personalment no podria pair la idea d'un Déu concret. Suposo que no n'ets partidari.

—Aquí tens —digué Stephen amb cara de pomes agres— un horrible exemplar de lliure pensament.

Seguí endavant esperant que li parlés, arrossegant la vara de freixe al seu costat. La violla feia una regatera pel camí, carrisquejant darrere els seus talons. El meu custodi, al darrere, cridant, Steeeeeeeephen! Una ratlla torta al llarg del camí. La trepitjaran aquesta nit quan vinguin en la foscor. Vol la clau. És meva, he pagat el lloguer. Ara me li menjo el pa salabrós. I dóna-li la clau. Tot. La demanarà. Li ho he vist als ulls.

—Després de tot... —començà Haines.

Stephen es girà i veié que la mirada freda que l'havia calibrat no era del tot antipàtica.

—Després de tot, jo em penso que ets capaç d'alliberar-te. Em sembla que ets el teu propi amo.

—Jo sóc el criat de dos amos —digué Stephen—, un anglès i una italiana.

—Italiana? —digué Haines.

Una vella maniàtica i gelosa. Agenol·leu-vos davant meu.

—I n'hi ha un tercer —afegí Stephen— que em vol per a feines temporeres.

—Italiana? —repetí Haines—. Què vols dir?

—L'imperi britànic —respongué Stephen a qui pujaven els colors—, i la santa església catòlica, apostòlica i romana.

Haines es despreguà uns brins de tabac del llavi inferior abans de parlar.

—Ho entenc perfectament —digué pausadament. Fins i tot gosaria dir que un irlandès ha de pensar així. A Anglaterra tenim la sensació de no haver jugat mai prou net amb vosaltres. Sembla que es poden fer molts retrets a la Història.

Els títols poderosos i superbs feien dringar el triomf provocatiu de les seves campanes de bronze: *et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam*; el creixement i el canvi pausat de ritu i dogma com el dels seus estranys pensaments: una alquímia d'estels. Símbol dels apòstols en la Missa del papa Marcel, les veus combinades, cantant a l'una amb veu alta d'afirmació, i darrere el seu cant, l'àngel vigilant de l'església militant desarmava i amenaçava els seus heresiàrques. Una horda d'heretgies fugint amb les mitres de tort: Foci i la niuada de burletes a la qual pertanyia Mulligan, i Arri guerrejant tota la seva vida contra la consubstancialitat del Fill amb el Pare, i Valentí, menyspreant el cos terrenal de Crist, i el subtil heresiàrca africà Sabel·li que sostingué que el Pare era el seu propi Fill, Ell mateix. Les paraules que havia emprat Mulligan uns moments abans fotent-se del foraster. Burla gratuïta. El buit espera amb seguretat tots els qui

broden el vent: una amenaça, un desarmament i una derrota per part d'aquests àngels combatius de l'església, la host de Miquel, que la defensa sempre a l'hora del conflicte, amb llances i escuts.

Escolteu, escolteu! Aplaudiments perllongats. *Zut! Nom de Dieu.*

—No cal dir que jo sóc britànic —digué la veu de Haines— i m'hi sento. No voldria veure el meu país caient a les mans dels jueus alemanys, tampoc. Em temo que aquest és el nostre problema nacional justament ara.

Dos homes s'estaven drets a la vora del penya-segat, mirant; un negociant, un mariner.

—Va cap al port de Bullock.

El mariner assenyala amb el cap el nord de la badia amb un cert menyspreu.

—Hi ha cinc brases —digué—. L'arrossegareu cap allà quan vingui la marea pels volts de la una. Ja fa nou dies amb avui.

L'home que s'ofegà. Una vela virant per la buida badia esperant que un fardell inflat pugui i giri de cara al sol un rostre embotornat, blanc de sal. Aquí em teniu.

Seguiren el camí sinuós fins a baix de la caleta. Boc Mulligan es posà damunt una pedra, en mànigues de camisa, amb la corbata deslligada onejant per damunt l'espatlla. Un jove aferrat a una punta de roca, prop d'ell, movia lentament, com un granot, les cames verdes entre la profunda gelatina d'aigua.

—És amb tu el teu germà, Malachi?

—Allà baix a Westmeath. Amb els Bannons.

—Encara? Vaig rebre una postal del Bannon. Diu que ha trobat alguna cosa allí baix, d'allò més jove i dolça. En diu la noia de les fotografies.

—Instantània, eh? Exposició breu.

Boc Mulligan s'assegué per descordar-se les botes. Un home d'edat projectà enlaire, prop de la punta rocosa, una cara vermella esbufegant. Grimpà per entremig de les pedres, amb l'aigua il·luminant-li la closca i la randa de cabell gris, amb l'aigua corrent-li com un riuet pel pit i per la panxa, escorrent-se a rajolins per l'eslip negre que li penjava.

Boc Mulligan li féu pas perquè pogués enfileu-se per allí i, mirant Haines i Stephen, es persignà piadosament amb el polze, al front, llavis i pit.

—El Seymour ja ha tornat a ciutat —digué el jove aferrat altra vegada a la punta de roca—. Ha penjat la medicina, i cap a l'exèrcit falta gent.

—Que se'n vagi al cap de Déu! —exclamà Boc Mulligan.

—La setmana que ve començarà a suar la cansalada. Coneixes aquella rossa panolla de Carlisle, la Lili?

—Sí.

—Ahir a la nit eren tots dos al moll, enganxats com una llagasta. Son pare està podrit de calés.

—Va embalada?

—Això, pregunta-ho al Seymour.

—Seymour, un oficial fastigós! —digué Boc Mulligan.

Féu anar el cap mentre es treia els pantalons i s'aixecà dient com si res:

—Les rosses panolla carden com les cabres.

S'interrompé alarmat, tocant-se el costat per sota la camisa batuda pel vent.

—La meva dotzena costella se n'ha anat —crijà—, sóc l'*Uebermensch*. Kinx el desdentegat i jo, els superhomes.

Es desféu de la camisa d'una estrebada i la llançà darrere seu, on havia deixat l'altra roba.

—T'hi tiraràs, Malachi?

—Sí, fes-me lloc al llit.

El jove es donà impuls aigua endins i arribà al mig de la cala amb dues braçades llargues i precises. Haines s'assegué en una pedra, fumant.

—No véns? —preguntà Boc Mulligan.

—Més tard —féu Haines—. Fa massa poc que he esmorzat.

Stephen es girà per anar-se'n.

—Me'n vaig, Mulligan —digué.

—Deixa'ns la clau, Kinx —digué Boc Mulligan—, perquè no voli la camisa.

Stephen li donà la clau. Boc Mulligan la posà damunt les robes apilades.

—I dos penics per a una cervesa —digué—. Tira'ls aquí.

Stephen deixà caure dos penics damunt el munt tou. Vestir-se, desvestir-se. Boc Mulligan, erecte, amb les mans juntes al davant, digué solemnement:

—Aquell qui roba un pobre presta al Senyor. Així parlava Zarathustra.

El seu cos rodanxó se submergí.

—A reveure —digué Haines girant-se, tot rient de l'extravagància irlandesa, mentre Stephen pujava camí amunt.

Banya de bou, unglot de cavall, somriure de saxó.

—Al Ship —crijà Boc Mulligan—. A dos quarts d'una.
—D'acord —digué Stephen.
Pujava pel pendent tortuós del camí.

Liliata rutilantium
Turma circumdet
Iubilantium te virginum.

L'aurèola grisa del capellà al nínxol on es vestia parsimoniosament. Jo no vull dormir aquí aquesta nit. A casa tampoc no hi puc anar.

Una veu, endolcida i sostinguda, el crijà del mar estant. En girar el revolt féu anar la mà com a comiat. Se sentí cridar novament. Un cap llis i moreno, de foca, aigua enllà, rodó.

Usurpador.